

HƯỚNG DẪN CÁCH ĐIỀN BẢNG TỶ LỆ KHẢ NĂNG THÍCH ỨNG ICAP/SIB-R

Phần khả năng thích ứng của ICAP thẩm định khả năng sinh hoạt hàng ngày của đương đơn và sự nhận biết *khi nào* thì thi hành những khả năng này. Mục tiêu của việc này là để có một khái niệm chung về khả năng của người này. Số điểm về khả năng thích ứng của đương đơn có thể bị giới hạn nếu người này không có khả năng nhận thức hoặc sự nhận biết khi nào thì thi hành đúng một khả năng mà không cần phải được yêu cầu hoặc nhắc nhở nhiều lần.

Hoàn thành (hoặc có thể hoàn thành) một việc mà không cần giúp đỡ hoặc giám sát

Hoàn thành một việc có nghĩa là làm hết mọi phần của một công việc. Một vài khoản về khả năng thích ứng ICAP có nhiều phần. Nếu thân chủ làm rất thành thạo một phần công việc, nhưng chỉ khá thành thạo ở một phần khác, thì xếp hạng cho khoản này là chỉ làm ở mức khá thành thạo.

Có thể làm. Trong vài trường hợp hiếm hoi có thể có một việc mà đương đơn đã thông thạo hoặc chỉ thông thạo một phần nhưng không có dịp để làm. Có thể là công việc này không có để cho người này được làm, không đúng quy luật, hoặc có thể chỉ đơn giản là “việc đó của người khác.” Trong trường hợp này, ước tính xem thân chủ, hiện thời, có thể làm công việc đó đến mức độ nào, mà không cần có thêm sự huấn luyện, giúp đỡ, hoặc giám sát, khi có dịp làm.

Không cần giúp đỡ hoặc giám sát. Điều này có nghĩa là đương đơn tự làm công việc một mình. Thỉnh thoảng phải được thúc giục hoặc nhắc nhở một lần thì chấp nhận được. Tuy nhiên nếu phải yêu cầu nhiều lần, hoặc nhắc nhở hay thúc giục ở từng giai đoạn thì được coi như là cần giúp đỡ hoặc giám sát.

Ở mỗi phần của bốn lãnh vực chính về khả năng thích ứng của ICAP, các việc được đặt ra theo mức khó trung bình từ trẻ sơ sinh đến bậc thành niên. Mỗi việc được chấm điểm từ mức 0 đến 3 tùy theo khả năng của đương đơn thi hành công việc mà không cần sự giúp đỡ hoặc giám sát.

Làm rất giỏi. Điều này chỉ về sự hoàn toàn không phụ thuộc trong một công việc. Đương đơn có thể đã rất thông thạo với công việc hay là không còn phải làm việc này nữa vì công việc quá dễ (thí dụ, thường dùng nĩa để ăn thay vì dùng muỗng; thường đi chứ không bò). Thân chủ làm hết các phần của công việc mà không cần sự giúp đỡ hoặc giám sát.

Luôn luôn hoặc hầu như luôn luôn - không cần phải được yêu cầu. *Luôn luôn* nghĩa là làm vào bất cứ lúc nào thích hợp. *Không cần phải được yêu cầu* nghĩa là không cần phải thỉnh thoảng nhắc nhở hơn một lần. Đương đơn phải có khả năng và biết khi nào thì áp dụng khả năng này, theo tiêu chuẩn thông thường của xã hội. Nếu thân chủ xin phép một cách thích hợp trước khi khởi sự một việc cũng được.

Làm khá thành thạo. Điều này cho thấy là đương đơn làm được hết tất cả mọi phần của một công việc tương đối giỏi mà không cần giúp đỡ hoặc giám sát.

Hoặc ¾ khoản thời gian - có thể cần phải được yêu cầu. Điều này có thể được hiểu rằng công việc làm khá thành thạo, và làm giỏi ¾ khoản thời gian, hoặc là làm mà không cần giúp đỡ hoặc giám sát trong ¾ khoản thời gian. Nếu đương đơn cần phải được yêu cầu hoặc được nhắc nhở để khởi sự một việc thì cũng được.

Làm, nhưng không giỏi. Điều này cho thấy là đương đơn thỉnh thoảng có làm hoặc cố gắng làm hết tất cả các phần của một việc mà không cần giúp đỡ hoặc giám sát, nhưng kết quả không được tốt.

Hoặc ¼ khoản thời gian - có thể cần phải được yêu cầu. Điều này có thể được hiểu rằng công việc làm xong nhưng không giỏi, và làm giỏi ¼ khoản thời gian, hoặc là làm mà không cần giúp đỡ hoặc giám sát trong ¼ khoản thời gian. Nếu đương đơn cần phải được yêu cầu hoặc được nhắc nhở để khởi sự một việc thì cũng được.

Không bao giờ hoặc hiếm khi. Điều này cho thấy là công việc quá khó, đương đơn không được phép làm việc này vì không an toàn, hoặc thân chủ chưa bao giờ hoặc hiếm khi thi hành tất cả các phần của việc này.

Ngay cả khi được yêu cầu. Không bao giờ làm giỏi, ngay cả khi được yêu cầu hoặc thúc giục.

“Giỏi” như thế nào?

Định chuẩn ICAP dựa theo 1,764 cá nhân không bị khuyết tật trong khoảng tuổi từ trẻ sơ sinh dưới ba tháng đến người thành niên. Phụ huynh đã dùng tỷ lệ xếp hạng của ICAP miêu tả ở trên để xếp hạng cho con em của họ (và cho người lớn tự xếp hạng cho mình) trong từng khoản của ICAP. Họ đã cho là công việc này rất đơn giản và dễ hiểu. Họ đã không yêu cầu, cũng như không được cung cấp thông tin bổ sung của từng khoản.

Các khoản về khả năng thích ứng của ICAP sắp theo thứ tự phát triển. Khi quyết định xem một công việc được làm giỏi như thế nào, phụ huynh đã dùng các trẻ em khác ở lứa tuổi tương tự và các sinh hoạt hàng ngày của các em đó như một bối cảnh để xét đoán mức thành công tương đối. Lấy thí dụ như *Dùng kéo cắt dọc theo một đường kẻ to thẳng*. Đây là một khả năng điển hình của một trẻ 3 tuổi. **Một đường to thì to như thế nào? Thẳng như thế nào?** Đặt mình vào cương vị của người phụ huynh, quan sát một sinh hoạt điển hình ở vườn trẻ. Một đường kẻ to có thể là một đường vẽ bằng bút màu có nét lớn. Cắt một đường thẳng có thể là một đường cắt chênh lệch với đường kẻ không quá một phân tám inch.

Nếu quý vị gặp khó khăn với những từ như *đơn giản*, hoặc *sạch*, hay *thích hợp*, hãy tự hỏi: Mức độ phát triển thích hợp của người không bị khuyết tật đối với việc này là gì? Một phụ huynh hay một giáo viên của đứa trẻ ở lứa tuổi đó sẽ áp dụng chuẩn mực nào cho sự thành công?

Một căn phòng sạch thì sạch như thế nào? Phụ huynh của những trẻ ở tuổi 11 - 15 mong muốn con em của họ bắt đầu nhận trách nhiệm này. Một phụ huynh của một trẻ trung bình ở lứa tuổi này nghĩ gì khi họ nói “có làm, nhưng không giỏi,” hoặc “làm rất giỏi”?

Đôi khi có những khó khăn khi thẩm định cho một người lớn bị khuyết tật về tinh thần hoặc thân thể vì bối cảnh của một hành vi có thể khác hơn thông thường. Dù vậy, chuẩn mực thành công nên giống với chuẩn mực dành cho nhóm làm chuẩn.

Phân biệt khả năng thích ứng, thích ứng kém, và không hợp tác.

Nếu có sự chênh lệch giữa chất lượng thành quả của đương đơn (thí dụ, Luôn luôn hoặc hầu như luôn luôn làm giỏi) và mức độ thường xuyên (thí dụ, $\frac{3}{4}$ khoản thời gian), thì điểm hạng nên chủ yếu dựa vào chất lượng thành quả. Trọng tâm của phần khả năng thích ứng của ICAP là vào khả năng. Một người mệt mỏi, nóng giận hoặc bốc đồng thì thỉnh thoảng từ chối không làm một việc nhưng vẫn có thể được xếp hạng *Làm giỏi mà không cần phải yêu cầu* nếu có khả năng làm và thường làm giỏi. Nếu việc từ chối vẫn còn tiếp diễn nhưng chỉ áp dụng cho một vài việc thích nghi cụ thể, tệ lầm thì điều này có thể giảm thứ hạng thích ứng bớt một điểm trên những việc cụ thể này. Trong trường hợp này sự không hợp tác cũng không được xếp hạng như một vấn đề về hành vi.

Những hành vi có ảnh hưởng vào các sinh hoạt hàng ngày của đương đơn hoặc ảnh hưởng vào các sinh hoạt của những người xung quanh nên được xếp như có vấn đề về hành vi, *không phải* là sự thiếu khả năng thích ứng. Từ chối thi hành các việc cần thiết nằm trong khả năng của mình, thỉnh thoảng được gọi là không tuân phục hoặc hành vi không hợp tác, có thể sẽ được ghi vào hồ sơ trong phần hành vi có vấn đề của ICAP nếu việc từ chối xảy ra thường và liên tục tạo ra một vấn đề trong nhiều khả năng thích ứng. Trong trường hợp này sự không hợp tác của đương đơn sẽ không giảm thấp số điểm về khả năng thích ứng của người ấy, vì điểm này nên được chấm dựa trên căn bản khả năng hơn là sự hợp tác.

Các cản nhắc khác

Khuyết tật thân thể

Nếu khuyết tật thân thể của đương đơn cản người này không thi hành được một việc mà không có sự giúp đỡ, mặc dù việc này nằm trong giới hạn khả năng tinh thần của người này, công việc này phải được xếp là “không bao giờ hoặc hiếm khi” (hoặc có thể ở mức trung cấp). Một đương đơn không nên bị phạt cũng không nên được thưởng vì chính khuyết tật của mình. Chẳng hạn, một người ngồi xe lăn, có thể hoặc không có thể nhận điểm cho một việc như *Cầm lên và mang một túi đầy đồ mua ở chợ*, tùy theo người ấy có thể tự làm một việc như thế hay không.

Sử dụng dụng cụ thích ứng

Nếu đương đơn có thể tự dùng dụng cụ thích ứng, nghĩa là người ấy sử dụng các dụng cụ thích ứng mà không cần giúp đỡ, chấm điểm khoán này đúng như công việc đã được làm. Nếu người này đeo kính, thì họ sẽ nhìn thấy rõ ở mức độ thế nào. Người này chống gậy đi bộ vững ở mức độ thế nào? Người này dùng muỗng để ăn giỏi ở mức độ thế nào, ngay cả khi muỗng này đã được sửa đổi lại cho phù hợp?

Được phẩm

Hãy xem những dụng cụ thích ứng như mắt kính hoặc máy trợ thính như là được phẩm. Đương đơn sẽ nhìn và nghe ở mức độ nào nếu có những dụng cụ thích ứng này?

Các phương thức truyền đạt khác

Việc sử dụng ngôn ngữ bằng tay (sign language) (nhưng không phải việc ra dấu đơn thuần) được xem như lời nói. Sách, bảng, và các dụng cụ để truyền đạt có thể được coi như lời nói với điều kiện là những vật này chứa đựng nhiều chữ có thể kết hợp lại để tạo thành những câu nói khác biệt. Chỉ vào chữ hoặc ký hiệu “ở đâu” và chữ khác hoặc ký hiệu “áo khoác dài”, chẳng hạn, tạo thành một câu hỏi đơn giản. Chỉ vào một ký hiệu của áo khoác ngắn hoặc chỉ vào dấu hỏi không tạo thành một câu hỏi đơn giản.

Được yêu cầu

Một vài việc trong ICAP, thông thường những việc dễ hơn ở gần phần đầu của một lãnh vực chính, được thi hành điển hình là chỉ trả lời một câu hỏi (thí dụ, *Cho biết ngày sanh*). Trong trường hợp này khả năng có thể được chấm điểm *Làm rất giỏi* cho dù thân chủ đang trả lời một câu hỏi.

Công việc quá dễ

Một người có thể không còn thi hành một việc nữa vì việc này quá dễ cho người ấy. Những việc quá dễ cho một người nên luôn được chấm điểm *Làm rất giỏi* (3). Chẳng hạn như, nếu một thân chủ làm rất giỏi trong việc tự mình mặc quần áo đầy đủ và gọn gàng thì câu *Đưa tay và chân ra trong khi thay quần áo* sẽ quá dễ cho người đó và nên được 3 điểm.

Công việc có nhiều phần

Nếu một phần của một công việc có nhiều phần được hoàn tất tốt đẹp, nhưng một phần khác thì chỉ khá thành thạo, công việc này phải được chấm *Khá thành thạo*. Nếu có một phần của việc mà thân chủ không thể làm được gì hết, công việc này phải được chấm *Không bao giờ hoặc hiếm khi*.

Không Có Dịp Làm

Nếu một đương đơn không có dịp để làm một công việc hoặc không được phép thử làm một việc vì những yếu tố ngoài mức khả năng của người ấy, thí dụ, nếu một việc vi phạm nội quy, hoặc một việc là “để người khác làm”, thử ước lượng xem một người có thể làm và làm giỏi như thế nào để hoàn thành công việc vào lúc này nếu được cho làm.

Thúc giục hoặc làm thử

Có thể có một điều trong ICAP mà đương đơn chưa bao giờ được yêu cầu làm. Làm thử một công việc cho một người xem với mục đích giải thích cho người này biết quý vị muốn người này làm như vậy thì không được xem như là huấn luyện hoặc giám sát.

An toàn

Nếu một đương đơn không được phép làm một việc vì mức thành quả và/hoặc mức phán đoán của người này có thể là một mối đe dọa cho sự an toàn của người này, thì điều đó nên được chấm điểm là *Không bao giờ hoặc hiếm khi* (hoặc có thể ở mức trung cấp). Chẳng hạn như, khi thấy một đứa trẻ có thể với tới và vặn các nút trên bếp, điều này không có nghĩa là em có thể tự biết sử dụng bếp.

Giám sát

Sự giám sát mà một đương đơn nhận được có thể nhiều hoặc ít hơn là người ấy cần, tùy theo số lượng tổng quát về giám sát hiện có ở nhà điều dưỡng hoặc ở cơ sở. Dù vậy, khả năng của đương đơn nên được chấm dựa vào khả năng của chính người này khi thi hành công việc, chứ không dựa vào mức giám sát tổng quát hoặc các quy định tổng quát của một cơ sở nào.

Xin phép

Một đương đơn không bị phạt khi xin phép một cách đúng đắn trước khi khởi sự một công việc. Cho dù người này không hoàn toàn tự mình bắt đầu một việc, nhưng người này khởi sự một công việc bằng cách xin phép thích hợp.

Sự nhận biết, lòng ham thích, và các kỳ vọng xã hội

Để được chấm điểm *Làm rất giỏi*, đương đơn cần phải có khả năng thi hành một công việc, sự nhận biết khi nào thì cần làm việc này, và lòng ham thích để làm, dựa theo những kỳ vọng xã hội trong môi trường của người này. Một việc như là *Dọn dẹp phòng ngủ* là một thí dụ tốt cho trường hợp này.

Một đứa trẻ nhỏ hoặc một người lớn bị khuyết tật nặng không có **khả năng** dọn dẹp giường ngủ sẽ được chấm điểm là *Không bao giờ hoặc hiếm*, bất kể sự nhận biết hoặc lòng ham thích.

Một người có khả năng dọn dẹp giỏi, có thể là sau khi đã được huấn luyện từng bước kỹ càng, nhưng không thể tự mình làm theo một lịch trình và không có **sự nhận biết** xem khả năng hay khi nào thì cần thiết (họ luôn luôn phải được yêu cầu làm), thì người này phải được chấm điểm thấp hơn mức *Làm giỏi mà không cần phải được yêu cầu*.

Một người lớn không phụ thuộc luôn luôn giữ nhà cửa sạch sẽ thì được chấm điểm là *Làm giỏi mà không cần phải được yêu cầu*.

Một người lớn không phụ thuộc mà phòng ngủ của người này thường bừa bãi, ngay cả khi có bạn thân đến thăm, nhưng nếu phòng ngủ được dọn dẹp sạch sẽ trước khi trở nên bừa bộn và trước khi có khách quý đến thăm, thì người này vẫn có thể được chấm điểm là *Làm giỏi* nếu việc dọn dẹp được làm thường xuyên ở mức **kỳ vọng xã hội** thông thường dành cho một người lớn không bị khuyết tật trong một hoàn cảnh sinh hoạt tương tự.

Một người trong gia đình có khả năng dọn dẹp phòng sạch sẽ, luôn giữ cho phòng ít nhất cũng được lành mạnh, nhưng người này chỉ dọn dẹp kĩ lưỡng thường xuyên theo nội quy của gia đình đã ấn định, theo lịch trình, hoặc “khi có khách đến”, thì người này vẫn có thể được chấm điểm là *Làm giỏi* nếu người này luôn luôn hoặc hầu như luôn luôn tuân theo **kỳ vọng của gia đình** mà không cần phải nói hoặc nhắc nhở quá một lần.

Một người có khả năng dọn dẹp giỏi, nhưng không tự làm theo lịch trình và thường không thi hành một khả năng ngay cả khi kỳ vọng xã hội đặt ra rõ ràng, hoặc người này không có sự nhận biết hay không có **lòng ham thích**, có lẽ có liên quan đến bệnh tâm thần, thì người này phải được chấm điểm thấp hơn mức *Làm giỏi mà không cần phải yêu cầu*.

Thắc Mắc

Ai có thể hoàn tất bảng ICAP?

Bất cứ phụ huynh, giáo viên, hoặc người chăm sóc nào biết rõ người đang được thẩm định đều có thể cung cấp thông tin cần thiết để hoàn tất bảng ICAP. Đây như là một hướng dẫn nên người làm ra bản này xin đề nghị nếu người phúc đáp có giao tiếp với thân chủ mỗi ngày trong ít nhất là ba tháng thì người này sẽ biết rõ về đương đơn để hoàn tất những khoản về khả năng thích ứng của ICAP dựa trên kiến thức cá nhân của mình về thân chủ. Người phúc đáp có thể trực tiếp điền vào tập sách nhỏ của ICAP (nếu quen thuộc với các hướng dẫn và những chỉ dẫn căn bản để điền ICAP, Phụ Lục D trong tập Cẩm Nang ICAP), hoặc có thể cung cấp thông tin cho người phỏng vấn chẳng hạn như nhân viên xã hội. Không quan trọng đối với việc thu thập thông tin bằng cách nào và từ ai miễn là thông tin về thân chủ và khả năng của người ấy được chính xác và cập nhật. Có thể phải tham vấn với nhiều người phúc đáp.

Tôi phải làm gì nếu tôi biết người phúc đáp có ý bênh vực hoặc gian dối, hay nếu hai người phúc đáp có bất đồng ý kiến?

Một phụ huynh có ý bênh vực có thể nói “Người này có thể làm việc đó, nhưng tôi không cho họ làm.” Một người phúc đáp gian dối có thể nói “Người này có thể làm việc đó nhưng mà họ không làm....” Bất kỳ trong trường hợp nào, mục đích là để lấy và ghi lại thông tin chính xác và cập nhật. Hãy hỏi thêm vài câu hỏi để xem đương đơn có thông thạo với một khả năng không và xem người này thật sự làm công việc này an toàn đến thế nào. Nếu cần, hãy tham vấn với những người phúc đáp khác (như phụ huynh, giáo viên, nhân viên, hoặc có thể là chính đương đơn) cho đến khi nào quý vị hài lòng với thông tin mình ghi lại và thông tin này phản ánh đúng khả năng của đương đơn trong những tình huống thông thường.

Nếu có một câu hỏi bị bỏ trống thì sao?

Bản khảo sát không thể được chấm điểm nếu có một khoản bị bỏ trống. Đánh dấu một câu trả lời cho mỗi câu hỏi về khả năng thích ứng trong từng phần của bốn lãnh vực chính (77 câu hỏi).

Nếu như tôi không biết về thành tích của thân chủ trên một việc nào đó thì sao?

Nếu quý vị không có dịp để quan sát đương đơn làm một công việc, hoặc nếu đương đơn chưa có dịp hoặc trách nhiệm để làm việc này, hãy hỏi một người nào khác đã có dịp quan sát, hoặc ước lượng xem hiện thời đương đơn có thể thi hành một công việc mà không cần giúp đỡ hoặc huấn luyện thêm hay không và làm giới như thế nào. Căn cứ sự ước tính của quý vị vào thông tin hoặc qua việc quan sát thân chủ làm những công việc liên quan hay tương tự.

Còn nếu có một căn bệnh hoặc chấn thương tạm thời có thể ảnh hưởng đến khả năng thì sao?

Thông thường, nên chấm điểm thành quả trung bình của đương đơn trong tháng gần đây nhất. Để được xác thực, bản khảo sát phải đo lường khả năng khác nhau ở một thời điểm nhất định. Nếu được, nên hoãn lại việc thẩm định một thân chủ đang bị bệnh nặng cho đến khi nào thân chủ này ở trong một tình trạng đã được ổn định.

Đối với các thân chủ bị bệnh tâm thần, và thành quả của họ có thể thỉnh thoảng thay đổi hoặc theo chu kỳ thì sao?

Thông thường, nên chấm điểm thành quả trung bình của đương đơn trong tháng gần đây nhất. Để có thể tin được, khi khảo sát phải đo lường khả năng khác nhau vào ở một thời điểm nhất định. Nếu được, nên hoãn lại việc thẩm định một thân chủ đang bị bệnh nặng cho đến khi nào thân chủ này ở trong một tình trạng đã được ổn định.

Nếu tháng trước không tiêu biểu cho khả năng củatron năm, đây có thể là trường hợp thường có cho một số bệnh tâm thần đang (hoặc không) thuyên giảm, mức độ giám sát có thể cần thay đổi trong suốt năm cho tương xứng với khả năng. *Đây là một vấn đề về chính sách, không phải về thẩm định.* Chính sách, đặc biệt cho từng tiểu bang hoặc từng cơ quan, có thể có bao gồm cả ICAP với “trường hợp tệ nhất” và “trường hợp tốt nhất”, cùng với các thủ tục giải quyết quản lý vụ suốt năm.

Còn với một người loạn dâm trẻ em hoặc người gây hỏa hoạn hoặc một người khác mà khả năng thích ứng của họ cao nhưng bị giới hạn về sự không phụ thuộc vì cần phải liên tục giám sát thì sao?

Khả năng thích ứng của đương đơn nên được chấm dựa theo khả năng tự thi hành các công việc, mà không dựa trên mức độ giám sát cần có vì vấn đề hành vi của người này. Nếu đương đơn này làm (hoặc có thể làm) một việc như *cư xử thích hợp với bạn bè ở nơi công cộng*, thì người này nên được chấm điểm cho việc này mặc dù việc người này đi chơi một mình với bạn bè là điều trái luật. Vì khả năng thích ứng kém của họ, những đương đơn này cần được giám sát nhiều hơn là chỉ dựa vào khả năng thích ứng của họ. Một vài tiểu bang dùng câu hỏi bổ sung kèm với điểm ICAP để quy định mức độ giám sát cho những trường hợp đặc biệt này. Một lần nữa, *đây là vấn đề về chính sách, không phải về thẩm định.*